

§-a 278², 263²⁻³ k. pr. r.), nastopi iz razlogov stvarnosti glede novega storilstva pristojnost preiskovalnega sodnika z vsemi zakonitimi pritožbami zoper njegove odredbe in ukrepe, toda samo glede novega storilstva.

Zanimivo je končno Amschlovo poročilo, da v njegovi praksi glede vprašanja, kdo je pristojen o ukrenitvi zapora po sodbi sklepiti, še nikoli noben senat ni bil soglasen, in da ne vlada prepir samo o tem, ali je pristojen predsednik razsojajočega zbora sam, razsojajoči zbor četvorice, trojice ali svetovalstvena zbornica, temveč tudi o tem, ali ni pristojen celo preiskovalni sodnik, kateremu pa praksa pripisuje odločevanje očitno edinole iz čuta pravičnosti do obtoženca, kajti ob pristojnosti preiskovalnega sodnika je brez ovir lahko dati pravico pritožbe v zmislu §-ov 113, 114 k. pr. r., dočim ob pristojnosti drugih faktorjev dopustnost pritožbe v praksi ni jasna.

Verus.

Nekaj kritičnih opazk o domovinskem zakonu z dne 3. dec. 1863. drž. zak. št. 105.

Priobčil dr. Ig. Rutar.

Naš domovinski zakon iz l. 1863. vsebuje v obliki, kakor je objavljen v državnem zakoniku, v §-ih 3 in 4 protislovne določbe.

Ta dva paragrafa ustanavljata domovinsko-pravne norme za slučaje, da se občine združijo ali razdružijo, in za slučaje, da se spremenijo občinske meje. Glasita se: § 3. Domovinska pravica se razprostira na ves občinski okoliš. Če se torej občina združi z drugo občino v eno samo občino, ali razširi s tem, da se ji vtelesi del druge občine, razširi se domovinska pravica, ki je komu pristojala poprej le v enem delu tako povečane občine, sama po sebi na ves okoliš povečane občine. — § 4. Če se občina razdruži v dve ali več občin, ali pa če se občina vtelesi z enim

delom v drugo občino, je treba tiste, ki imajo v ti občini domovinsko pravico, z vsemi osebami, katere jim v domovinstvu slede, odkazati oni občini kot pristojne, katera je v posesti ozemlja, na kojem so ti za časa razdružitve odnosno vtelesitve stanovali ali pa, če v tem času niso več stanovali v občini (namreč razdruženi), oni občini, v koji so zadnjič pred odhodom stanovali. Ako bi se odkaz po teh določbah ne dal izvršiti, je zanj merodavno bivališče, katero je imel dotičnik zadnjič v občini, komur slede v domovinstvu osebe, ki se imajo odkazati. Domovinske upravičence, katerim nedostaje tudi to ravnilo, naj politična oblast odkaže eni prizadetih občin, ako se občine med seboj ne morejo sporazumeti.

Uporablja naj se torej § 3, kadar gre za združitev občin in pa za razširjenje občine s tem, da se ji vtelesi del druge občine, § 4 pa, kadar gre za razdružitev občin in pa, kadar se vtelesi občina z enim delom v drugo občino.

Zakon razlikuje torej med »razširjenjem« občine s tem, da se ji vtelesi del druge občine, in med »vtelešenjem« občine z enim delom v drugo občino.

Tako razlikovanje morda ni brez pomena za filologa, s stališča jurista pa je popolnoma neutemeljeno in napačno. Med omenjenim »razširjenjem« in »vtelešenjem« ni prav nobene stvarne razlike, marveč sta oba pojma s pravnega stališča popolnoma identična. Kajti brezdvomno označimo isto juristično dejstvo, če pravimo: »Občina A se razširi s tem, da se ji vtelesi del *b* občine B« ali pa, če pravimo: »Občina B se vtelesi z delom *b* v občino A«. Vsebina obeh načinov izražanja je juristično dejstvo: povečanje občine A za del *b* občine B.

To napačno razlikovanje, ki je posledica preveč skrbnemu stremljenju za špecializacijo, je povod protislovnim domovinsko-pravnim določbam.

§ 3 namreč prikloplja na juristično dejstvo, da se poveča občina za del druge občine, pravno posledico, da se domovinska pravica povečane občine sama po sebi razširi na ves novi okoliš. To se pravi z drugimi besedami, da pridobe osebe, ki stanujejo na ozemlju, katero se je priklopilo občini, že s priklopljenjem tega ozemlja, torej »*ipso facto*« in »*ipso jure*«, domovinsko pravico v novi občini.

Nasprotno pa § 4 prikloplja na isto juristično dejstvo povsem drugačno pravno posledico. Določa namreč, da je ravnokar definirane osebe povečani občini še le odkazati za pristojne. Ta določba zahteva tedaj za pridobitev domovinske pravice upravni čin.

Iz navedenega je posneti, da ustanavlja za ravno tisti pravni slučaj § 3 pridobitev domovinske pravice ipso jure, § 4 pa pridobitev po upravnem činu.

Pri tem kaže zakon še neko pomanjkljivost. § 4 določa pač pridobitev domovinske pravice po upravnem činu, ne pove pa, kdo naj izvrši ta upravni čin. Le v izjemno redkem slučaju, da ni moči dognati bivališča oseb, ki naj se odkažejo, odnosno bivališča njihovih prednikov v domovinstvu, in da se tudi občine ne morejo med seboj sporazumeti, naj odkazuje politično oblastvo.

Posledica teh protislovnih določb je ta, da način pridobitve domovinske pravice, ko se občina poveča za del druge občine, za osebe, ki pridejo pri tem v poštev, ni trden, nego da je ta način pridobitve zavisen le od tega, kakšna jezikovna fraza se slučajno rabi.

Ne glede na protislovje, o katerem smo ravno razpravljali, so določbe domovinskega zakona iz l. 1863, kolikor se tičejo sprememb občinskih ozemelj, sploh nekonsekventne. Če je pri eni vrsti takih sprememb — pri združitvi občin — določena »ipso jure« pridobitev domovinske pravice, ni uvideti, iz kakšnega razloga da naj se pri drugi vrsti teh sprememb — pri razdružitvi občin — pridobi nova domovinska pravica šele z odkazanjem! Konsekventno bi bilo pač, da ima vsaka sprememba občinskega ozemlja (združitev, razdružitev ali povečanje občin) enako domovinsko-pravno posledico.

Ker se spremembe občin glede ozemlja često dogajajo in se bodo še dogajale, bi bilo pač želeli primernega izboljšanja teh domovinsko-pravnih določeb.

Amendacija domovinskega zakona iz leta 1863 pa bi bila potrebna še v nekem drugem pogledu.

Pri tem zakonu se je namreč pripetil zakonodaven pogršek.

V drž. zakoniku z dne 3. dec. 1863 šte. 105 niso bili kakor zakon objavljeni sklepi državnega zbora, nego le zakonski načrt, kakršnega je bil izdelal odsek, izvoljeni v ta namen od

poslanske zbornice. To je jasno posneti iz tiskanih stenografičnih zapisnikov poslanske zbornice iz l. 1863, stran 332—443, katerim pač ne moremo odrekati verodostojnosti, in iz cit. drž. zakonika. Ako primerjamo to dvoje, najdemo, da državni zakonik doslovno soglaša z omenjenim načrtom, dočim je bil s sklepi poslanske zbornice, ki so fiksirani v stenogr. zapisnikih, ta načrt nekaj prenarejen. Prenaredbe so te-le:

1. Na predlog prof. Brinza je bil § 4 sklenjen v tej-le obliki: »Če se občina razdruži v dve ali več občin, ali pa če se občina vtelesi z enim delom v drugo občino, so osebe, ki so bile doslej pristojne v to občino, z vsemi nasledniki v domovinstvu, odslej pristojne v ono občino, ki je v posesti itd. Ako te določbe ne zadoščajo, je zanj merodajno bivališče itd.« kakor drž. zakonik. Brinz je hotel eliminirati besedo »odkazati«, ter izvaja, utemeljuje svoj predlog, da ne gre za kak oblastveni čin, temveč za normiranje pravice. Njegova korektura pa ni bila dovolj temeljita, ker je izboljšala le besedilo prvega odstavka, dočim je ostalo v drugem odstavku »zanj« (namreč odkaz) in »ki se imajo odkazati«, v tretjem odstavku pa beseda »odkazati«.

2. Zaporedna vrsta §-ov 8, 9 in 10 je bila spremenjena. Objavljeni § 10: »Definitivno nastavljeni uradniki itd.« je bil uvrščen po §-u 7, torej kakor § 8, in potem naj bi sledila druga dva.

3. § 14 je dobil drugačno besedilo. Po načrtu se je glasil: »Vojaške osebe se presojujejo glede domovinske pravice, katera jim pristojna pri vstopu v vojaško zvezo in po njih izstopu iz nje, po sedanjem zakonu.« Sklep poslanske zbornice pa mu je dal to-le obliko: »Domovinska pravica vojaških oseb pri njih vstopu v vojaško zvezo in po njih izstopu iz nje se presoja po sedanjem zakonu.«

Sklepom poslanske zbornice se je brez spremembe končno pridružila gosposka zbornica v seji dne 1. novembra 1863. (Stenografski zap. poslanske zbornice iz l. 1863, stran 791).

Kakor smo izvajali do zdaj, je pogrešek ta, da je bil mesto sklenjenega zakona objavljen le že večkrat imenovani načrt.

Dana pa je še druga možnost. Ni namreč izključeno, da tudi sankcija krone ni bila podeljena sklepom državnega zbora,

nego omenjenemu načrtu. Schmerling je sicer dejal, ko je naznanil poslanski zbornici sankcijo krone: »Čast mi je dati visoki zbornici naznanilo, da je Nj. Veličanstvo blagovolilo podeliti Najvišjo sankcijo načrtu o domovinskem zakonu, kakor sta ga sklenili obe zbornici vis. drž. zbora«. (Stran 1299 cit. sten. zap.) Če se je to res zgodilo, se bo dalo dognati iz izvirne sankcionirane listine. Če se pa to ni zgodilo in je bila sankcionirana le listina z besedilom načrta odsekovega, potem domovinski zakon iz l. 1863 še ni postal formalen zakon. Kajti tega, kar je bilo za zakon sankcionirano in objavljeno, ni sklenil državni zbor, sklepi državnega zbora pa niso bili sankcionirani in objavljeni.

Po ustavi oktobrskega diploma in februarskega patenta, ki je bila v veljavi leta 1863, je bilo potrebno za formalni zakon pritrditve (Zustimmung) drž. zbora in sankcije krone. Sicer govori člen II. oktobrskega diploma le o »sodelovanju« (Mitwirkung) drž. zbora, in § 12 prve priloge k februarskemu patentu, ki je naslovljena kakor osnovni zakon o državnem zastopu, zahteva za vsak zakon le »soglasje« (Übereinstimmung) obeh zbornic. Ta dva izraza pa v konstitucionalni ustavi, če naj bo mišljena resno, pač ne moreta imeti drugega pomena nego »pritrditev«. In ravno v tem zmislu razlaga ta dva izraza tudi promulgacijska formula k temu zakonu, ki se glasi: »... se Mi vzvodi s pritrditvijo obeh zbornic državnega zbora določiti tako.«

Če pa imata gornja izraza tak pomen, potem je iz prednjih izvajanj jasno posneti, da v primeru, ki smo ga navedli zadnjega, za vsak formalni zakon potrebni postavni čini, namreč pritrditev državnega zbora in sankcija krone, ne zadenejo enake vsebine.

Naj tiči pogrešek v nepravilnem objavljenju ali pa v tem, da v sankcijo krone ni bila predložena prava vsebina, ta zakon do danes še ni mogel dobiti obvezne moči.

Cesarska patenta z dne 27. decembra 1852, drž. zak. št. 260 in z dne 1. januarja 1860, drž. zak. št. 3, ki sta bila za časa postanka tega zakona v veljavi, določata, da je za obvezno objavo vseh zakonov namenjen državni zakonik. In § 8 prvo navedenega patenta pravi: »Obvezna moč v državnem zakoniku objavljenih zakonov pričinja z začetkom petinštiridesetega dne po preteku onega dne, katerega je dotični kos držav-

nega zakonika izšel.« Prav tako določa kasnejšnji zakon o objavi zakonov in ukazov z dne 20. junija 1869, državnega zakonika št. 113: »§ 1. Državni zakonik je namenjen za obvezno objavo: a) s sodelovanjem državnega zbora postalih zakonov . . . § 6. Obvezna moč objav v državnem zakoniku pričenja . . . z začetkom petinštiridesetega dne po preteku dne, katerega je nemška izdaja onega kosa državnega zakonika, v katerem se nahaja objava, bila izdana in razposlana.«

V našem prvem primeru, če je domovinski zakon iz l. 1863 postal formalen zakon, ta zakon še do danes ni bil objavljen, ker je bil v državnem zakoniku l. 1863 št. 105 objavljen le načrt tega zakona, ki ga je sestavil odsek poslanske zbornice, kar je bilo prej obrazloženo. Vsled pravkar navedenih zakonitih določil pa more dobiti zakon obvezno moč še le z objavo v državnem zakoniku.

V našem drugem primeru pa formalnega zakona sploh še ni. Z objavo v državnem zakoniku pa kako besedilo gotovo ne more dobiti tega značaja.

Končno še nekaj k vprašanju amendacije. Vpoštevna citirana cesarska patenta kakor tudi zakon iz leta 1869 nimajo nikakih tozadevnih navodil, ker je menda zakonodavec zavzemal stališče, da so taki zakonodavni pogreški sploh nemogoči.

Po našem mnenju je amendacija možna vsekakor le zakonodavnim putem. Evidentna je ta potreba za slučaj, da še ni formalnega zakona. Pa tudi v drugem slučaju, če gre le za nepravilno objavo, je dana ta potreba. Kajti po zgoraj navedenih zakonitih določbah o objavi zakonov je državljani upravičen in obvezan objave v državnem zakoniku smatrati za to, za kar se izdajajo. Objava v državnem zakoniku l. 1863 št. 105 je torej napram državljanu zakon. Zakone pa sme in more pravnoobvezno spreminjati le zakonodavec. Iz tega izhaja, da bi mogel za državljana obvezno amendacijo omenjenega domovinskega zakona izvršiti edinole zakonodavec sam.

